

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวง ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์* The Thai-yor Scripts in Prince Thamthbet Chaiyachetsuriyawong's Samut Thai “Nanthopananthasut Khamiung”

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ

Churairat Laksanasiri

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปอักษรและอักขรวิธีของอักษรไทยย่อที่ใช้บันทึกในสมุดไทยเรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวงซึ่งนับถึงปัจจุบัน มีอายุ ๒๗๖ ปี ผลการศึกษาพบว่าอักษรไทยย่อเป็นอักษรไทยชนิดหนึ่ง มีลักษณะหักเหลี่ยมย่อมุมเส้นอักษรให้สวยงาม เป็นแบบอักษรไทยที่เกิดขึ้นนิยมใช้ในสมัยอยุธยา และเสื่อมความนิยมไปในสมัยอยุธยา อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้นับเป็นอักษรไทยย่อที่งดงามที่สุด นอกจากนี้ คำหลวงเล่มนี้ยังพบรูปพยัญชนะและเครื่องหมายที่ยังไม่เคยพบมาก่อนในระบบอักขรวิธีไทย จำนวน ๓ รูป คือ พยัญชนะ ท (๒๗) และ ฮ (๒๘) ทำให้อักษรไทยมีจำนวนครบ ๔๔ ตัวเป็นครั้งแรก และพบการใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (๒๙) เป็นครั้งแรก โดยใช้เขียนกำกับบนพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด ส่วนสระพบว่า สระเอาะและสระอว มีรูปสระแตกต่างไปจากเดิมคือเป็นรูป -อะ (๒๙) และ ๖ (๓๐) ตามลำดับ ในด้านอักขรวิธีนั้น ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกับอักขรวิธีของอักษรไทยแบบธรรมดา

คำสำคัญ : อักษรไทยย่อ พยัญชนะ สระ เครื่องหมาย อักขรวิธี

Abstract

This research aims to analyze of the Thai-yor scripts and their spelling system employed in the 276-year-old Samut Thai “Nanthopananthasut Khamiung.” The findings showed that the Thai-yor scripts were a type of line letters that were invented, beautified and popularly used only in the Aythaya period. The Thai-yor scripts that had been used in this Khamiung were the ones which were the most perfect and beautiful. In addition, the use of some letters ท (๒๗) and ฮ (๒๘) and a sign called Thanthakhat

*บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือสมุดไทยเรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์” ได้รับทุนจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๕

() was also found in this Khamluang, resulting in the Thai language having 44 letters in all for the first time. Here the vowels and changed their earlier written forms to become () and (), respectively. However, there was little difference at that time in the spelling of compressed and ordinary letters.

Keywords : Thai-yor scripts, letters, vowels, signs, spelling

นันทโพนันทสูตรคำหลวงเป็นวรรณคดีพระพุทธศาสนาที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐสุริยวงศ์ได้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๙ ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา คำหลวงเรื่องนี้ นอกจากมีคุณค่าด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีคุณค่าอีกหลายประการ **ประการแรก** เป็นวรรณคดีคำหลวงที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงพระนิพนธ์แปลจากวรรณคดีบาลีเป็นภาษาไทยที่ไพเราะงดงามด้วยพระองค์เอง **ประการที่สอง** ต้นฉบับของคำหลวงเรื่องนี้เป็นหนังสือสมุดไทยที่บันทึกด้วยอักษรไทยย่อทั้งดงามที่สุด ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๖) มีอายุได้ ๒๗๗ ปี **ประการที่สาม** ตัวอักษรที่ใช้บันทึกเป็นอักษรไทยย่อที่นิยมใช้ในสมัยอยุธยา เนื่องจากนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้มีเนื้อหาสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเอกสารสมุดไทยที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งในด้านวัฒนธรรมการเขียน ดังกล่าวผู้วิจัยจึงประสงค์วิเคราะห์อักษรไทยย่อทั้งหลักฐานตัวอักษรจำนวนพยัญชนะ สระ ตัวเลข และเครื่องหมาย รวมทั้งอักขรวิธีของอักษรไทยย่อที่ปรากฏในหนังสือสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรนี้ โดยศึกษาจากต้นฉบับตัวเขียนสมุดไทยขาว เส้นธง (ดำ ทอง และแดง) อักษรไทยย่อ ภาษาไทย อักษรขอมย่อ ภาษาบาลี พ.ศ. ๒๒๗๙ เลขที่ ๑๒๐ ของหอสมุดแห่งชาติซึ่งขุขันธ์วรุดรณกร พูลเกล้าฯ ถวายให้เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๑

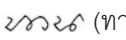
ความสำคัญและเนื้อหาของเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐสุริยวงศ์ทรงพระนิพนธ์คำหลวงเรื่องนี้โดยได้เค้าโครงเรื่องมาจาก “พระบาฬีนันทโพนันทสูตร” ซึ่งพระมหาพุทธสิริเถระเจ้าได้แต่งขึ้น แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยใด นันทโพนันทสูตร คำหลวงเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงปราบพระยานันทโพนันทนาคราชได้ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสมัยที่พระพุทธองค์ประทับที่เขตวันมหาวีราร กรุงราชคฤห์ อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้นิมนต์พระพุทธองค์และสาวกไปฉันภัตตาหารที่เรือนของตนในเช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อใกล้รุ่งพระองค์ทรงทราบด้วยพระญาณว่าพระยานันทโพนันทนาคราชเป็นผู้มีบุญบารมีพอที่จะเข้าถึงพระธรรม แม้จะไม่มีโอกาสบรรลุมรรคผล เพราะถือกำเนิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน แต่ด้วยกุศลกรรมก็จะละมิจฉาจิต น้อมตนมายึดมั่นพระรัตนตรัยได้ ครั้นรุ่งเช้าพระพุทธองค์พร้อมพระอรหันตสาวก ๕๐๐ องค์ ได้เสด็จไปทางอากาศเหนือวิมานของพระยานาคราช พระยานาคราชเห็นก็บังเกิดความโกรธด้วยมีทิฐิมานะว่าตนเป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ จึงเหาะขึ้นไปแสดงอิทธิฤทธิ์ แปลงกายเป็นพระยานาคใหญ่พันเขา พระสุเมรุไว้เจ็ดรอบและแผ่พังพานใหญ่ปิดบังหนทางเสด็จของพระพุทธองค์ พระองค์ได้มีพุทธานุญาติให้พระโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์ไปทรมานพระยานาคราช แม้จะมีสาวกอีกหลายองค์รับอาสา ไปปราบพระยานาค ในที่สุดพระยานาคราชก็ยอมจำนนละพละพศ ไม่สามารถต่อต้านพุทธานุภาพของพระโมคคัลลานะได้ และยอมรับนับถือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ตั้งแต่นั้นมา

เนื้อหาของเรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวงนี้ มุ่งเสนอหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่ามิอาจปฏิเสธหรือ ความเห็นผิดจากคลองธรรมไม่สามารถนำไปสู่ความ พ้นทุกข์ได้ สัมมาทิฐิเท่านั้นที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นถึง ขั้นนิพพาน

พัฒนาการของอักษรไทยย่อ

อักษรไทยย่อ คือ อักษรที่ประดิษฐ์ให้เป็นลวดลาย งดงามเพื่ออวดฝีมือ (กองแก้ว วีระประจักษ์ ๒๕๓๗ : ๑๔) จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๕๔ : ๗-๔๒) ได้ศึกษาพัฒนาการ ของอักษรไทยย่อ พบว่า อักษรไทยย่อเกิดจากอักษร บรรจงในสมัยอยุธยา นิยมใช้และเชื่อมความนิยมไปใน สมัยอยุธยาตนเอง และได้แบ่งพัฒนาการของอักษรไทย ย่อได้เป็น ๔ ยุค

๑. **อักษรไทยย่อยุคกำเนิด** เริ่มประมาณ ปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ยุคนี้พบว่าอักษรบางตัวเริ่ม เปลี่ยนเป็นเหลี่ยมมุม ตัวอักษรเริ่มหักมุมที่ปลายเส้น และตัวอักษรเริ่มเอนไปทางขวา ประมาณ ๗๐-๘๐ องศา เช่น (เทพ) (จารึกหลักที่ ๕๑ พ.ศ. ๑๙๕๖) (ทาน) (จารึกหลักที่ ๔๔ พ.ศ. ๑๙๗๖)

๒. **อักษรไทยย่อยุคเริ่มต้น** ยุคนี้เริ่มประมาณ พุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ ดังเช่นในหนังสือออกญาไชยา เมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขาย ยังประเทศไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๖๔ ตัวอักษรเริ่มเอน ไปทางขวามากขึ้น คือ ประมาณ ๖๐-๕๐ องศา สันฐาน อักษรเป็นเหลี่ยมชัดเจนขึ้น ปลายเส้นหลังของอักษร ที่ลากขึ้นบางตัว เริ่มหักเป็นรูป เช่น (น) (บ) (ม) ปลายเส้นหลังของอักษรบางตัว ที่ลากลง เริ่มงอเข้า เช่น (ต) (ถ) (ท) และปลายเส้นหลังที่ลากขึ้นของอักษรบางตัว เมื่อเขียน รวกมาทางซ้ายแล้ววัดเส้นกลับไปทางขวา เช่น (จ) (ฉ) (ว)

๓. **อักษรไทยย่อยุคแบบแผน** ยุคนี้เริ่ม ประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๓ นับเป็นยุคที่อักษร

พัฒนาเป็นอักษรไทยย่ออย่างแท้จริงจนเป็นแบบแผน ดังเช่นที่ปรากฏในหนังสือสมุดไทยเรื่องนันโทปนันทสูตร คำหลวง กล่าวคือ ตัวอักษรเอนไปทางขวาทำมุม ๕๐-๔๕ องศา ตัวอักษรมีสันฐานเป็นเหลี่ยม ตัวอักษรหักมุม ชัดเจนและงดงามทุกตัว กล่าวคือ ปลายเส้นหลังของ อักษรที่ลากขึ้นเป็นรูป นั้น ปลายสุดเส้นอักษร วัดขึ้นเป็นรูป เช่น (ณ) (น) (พ) (ย) เส้นหลังของอักษรที่ลากลงจะงอแล้วม้วนเข้าชิดเส้น ด้านในชัดเจน เช่น (ค) (ต) (ท) (ห)

๔. **อักษรไทยย่อยุคคลี่คลาย** ยุคนี้อยู่ในช่วง พุทธศตวรรษที่ ๒๔ กล่าวคือ ไม่พบการใช้อักษรไทยย่อ บันทึกเรื่องขนาดยาวดังเช่นสมัยอยุธยา แต่พบว่ามีการ ใช้เขียนเป็นข้อความสั้น ๆ เช่น การเขียนชื่อเฉพาะ และการเขียนชื่อเรื่อง เช่น ชื่อกฎหมายตราสามดวงที่ ปกสมุดไทยและด้านข้างสมุดไทย และชื่อปิ่นใหญ เป็นต้น ยุคนี้สันฐานอักษรเอียง ๖๐-๕๐ องศา เส้น อักษรไม่เป็นเหลี่ยมสวยงามอย่างยุคแบบแผน

อักษรไทยย่อเริ่มกำเนิดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นลำดับมาจนเป็นอักษร ไทยย่อที่สมบูรณ์ที่สุดในสมัยอยุธยาตอนปลายราวพุทธ ศตวรรษที่ ๒๓ อักษรไทยย่อในยุคนี้งดงามปรากฏใช้ บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ หลายเรื่อง แต่เรื่องที่น่าสนใจว่ามี ตัวอักษรงดงามที่สุด คือ อักษรไทยย่อในเรื่อง นันโทปนันทสูตรคำหลวง ทั้งนี้เพราะ **ประการแรก** ตัวอักษรประดิษฐ์อย่างประณีตบรรจงและมีระเบียบ ได้ระดับเดียวกัน ตัวอักษรเอนทำมุม ๔๕ องศาทุกตัว **ประการที่สอง** ตัวอักษรมีหัวทุกตัว เส้นอักษร มีเหลี่ยมมีมุมคมชัด เส้นอักษรที่ลากขึ้น ปลายเส้นหัก เป็นรูปสวยงาม เช่น (ณ) (ว) ส่วนเส้น อักษรที่ลากลงจะงอเข้าจนจรดเส้นอักษรด้านในอย่าง ชัดเจน เช่น (ค) (ต) (ท) **ประการที่สาม** เส้นอักษรทั้งพยัญชนะและสระแต่ละตัวเขียนชิดติดกัน อย่างสม่ำเสมอจน เสมือนลากเส้นต่อเนื่องกันไป เช่น

(อันว่านางอดิธมลักษณกัลยา) ประการที่สี่ อักษรไทย
ย่อในสมุดไทยนี้เขียนด้วยเส้นรง ประกอบด้วยสีทอง
สีแดง และสีดำ โดยกำหนดการใช้สีชัดเจน ดังนี้ สีทอง
ใช้เขียนเฉพาะพระนามของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไทยเชษฐ
สุริยวงศ์ สีแดงใช้เขียนตัวอักษรขอมย่อ ภาษาบาลี
ส่วนสีดำใช้เขียนเนื้อหาทั้งหมดที่เป็นพระนิพนธ์แปล
ซึ่งเป็นคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว

อักษรและอักษรวิธีของอักษรไทยย่อในสมุดไทย
เรื่องนันทพินทุสูตรคำหลวง

๑. อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทพินทุสูตรคำหลวง

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ มีทั้ง
พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และเครื่องหมาย ดังนี้

๑.๑ พยัญชนะ สมุดไทยเรื่องนี้ พบพยัญชนะ ครบทั้ง ๔๔ ตัว เป็นครั้งแรก ดังนี้

				
ก	ข	ช	ค	ฅ
				
ฉ	ฆ	จ	ฉ	ฐ
				
ฎ	ฏ	ฎ	ฏ	ฐ
				
ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด
				
ต	ถ	ฒ	ฐ	ฒ
				
บ	ป	ผ	ผ	ปร
				
ฟ	ภ	ม	ย	ร
				
ล	ว	ศ	ษ	ส
				
ห	ฬ	อ	ฮ	

พยัญชนะไทยที่ปรากฏในจารึกหลักที่ ๑ จารึก
พ่อขุนรามคำแหง มีจำนวน ๓๙ ตัว ไม่พบ ๕ ตัว คือ
ฅ ท ฒ พื และ ฮ ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑
ลิไทย พบตัว ฅ เพิ่ม และหลังสมัยพระมหาธรรมราชา
ที่ ๑ ลิไทย พบเพิ่มขึ้นอีก ๒ ตัว คือ ฒ และ พื ฉะนั้น
อักษรไทยในสมัยสุโขทัย พบจำนวนทั้งหมด ๔๒ ตัว
ไม่พบอีก ๒ ตัว คือ ท และ ฮ และเมื่ออาณาจักรอยุธยา
รับสืบทอดอักษรไทยสมัยสุโขทัยมาใช้ในสมัยอยุธยา
ตอนต้นและตอนกลางนั้น ก็ยังไม่พบหลักฐานการใช้
ท และ ฮ ต่อมาพยัญชนะทั้งสองตัวนี้พบใช้ในสมุดไทย
เรื่องนันทโศกนันทสูตรคำหลวง ซึ่งแต่งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๙
(อิงอร สุพันธุ์วนิช ๒๕๕๐ : ๑๔๓) จึงทำให้มีพยัญชนะไทย
ครบทั้ง ๔๔ ตัว เป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนปลาย
ซึ่งเป็นรูปอักษรไทยย่อ ดังนี้ ๒๒ (ท) และ ๒๓ (ฮ)

พยัญชนะ ท (๒๒)

อักษรปัลลวะที่พบใช้เป็นครั้งแรกในบริเวณ
ที่เป็นประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ พบ
การใช้ตัว ท น้อยมาก เช่น ในจารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัด
นครปฐม (๒๒) และจารึกวัดถ้ำเขาวง จังหวัดสระบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ (๒๓) และเมื่ออักษรปัลลวะ
คลี่คลายเป็นอักษรหลังปัลลวะ ในช่วงพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๓-๑๕ ก็พบใช้ตัวอักษร ท ในจารึกต่าง ๆ ไม่มาก
เช่น พบในจารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี (๒๔) และ
จารึกบ้านพันดุง จังหวัดนครราชสีมา (๒๕) และ
จารึกบ่ออีเกา จังหวัดนครราชสีมา (๒๖) ต่อมาอักษร
หลังปัลลวะได้พัฒนาเป็นตัวอักษรของกลุ่มชนใน
อาณาจักรขอมสมัยพระนคร ในช่วงพุทธศตวรรษที่
๑๕-๑๘ บริเวณประเทศไทยที่พบจารึกอักษรขอม
โบราณยังพบ การใช้ตัว ท น้อยเช่นกัน เช่น พบในจารึก
ปราสาท พุทธศตวรรษที่ ๑๘ (๒๗) จารึกวัดป่า
มะม่วง อักษรขอมภาษาบาลี หลักที่ ๔ (๒๘) และ
เมื่อได้พัฒนาเป็นอักษรขอมโบราณในอาณาจักรทวารวดี
ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ เรียกว่า อักษรขอม
โบราณ พบใช้ตัว ท บ้าง เช่น ในจารึกวัดดอนแก้ว
(๒๙)

นอกจากนี้ตัว ท ยังพบใช้ในอักษรธรรมล้านนา
และอักษรธรรมอีสาน ซึ่งอักษรทั้งสองชนิดนี้พัฒนา
มาจากอักษรขอมโบราณ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑
และ ๒๒ จึงมีรูปคล้ายอักษรขอม คือ (๓๐ และ ๓๑)
ตัว ท ที่พัฒนามาจากอักษรปัลลวะของอินเดีย
ได้นั้นพบใช้บันทึกภาษาบาลีและส่วนใหญ่เป็นพยัญชนะ
ตัวเชิง ส่วนพยัญชนะตัวเต็มพบเพียงเล็กน้อย

ในสมัยสุโขทัยพบใช้ตัว ท บ้าง เช่น จารึกวัด
ป่ามะม่วง หลักที่ ๔ จารึกด้วยอักษรขอม ภาษาบาลี
ส่วนจารึกที่บันทึกด้วยอักษรไทย ภาษาไทยนั้น ไม่พบตัว
ท เลย ครั้นถึงสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลางก็ไม่
พบหลักฐานเอกสารโบราณที่ใช้ตัว ท

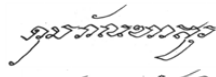
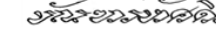
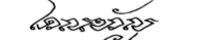
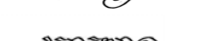
อย่างไรก็ตาม การไม่พบตัว ท ในสมัยอยุธยา
ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีตัว ท ใช้ การไม่ปรากฏนี้อาจ
เกิดขึ้นจากเหตุผลดังนี้

ในสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลาง ไม่ปรากฏ
คำที่ใช้ตัว ท ทั้งที่ในสมัยนี้มีการนำเรื่องราวทางศาสนา
มาแต่งเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าหลายเรื่อง เช่น มหาชาติ
คำหลวง สมุทโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ ฯลฯ จึงนำ
จะมีการใช้คำภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีแล้ว
แต่เอกสารโบราณที่ใช้บันทึกเรื่องราวอาจสูญหายหรือ
ชำรุดไปตามกาลเวลา จึงไม่ปรากฏหลักฐานการใช้ตัว ท

นอกจากนี้จากการตรวจสอบการใช้ตัว ท จาก
หนังสือวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาตอนต้น เช่น มหาชาติ
คำหลวง ซึ่งแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ด้วยอักษรขอมไทย ภาษาบาลี พบการใช้ตัว ท เป็น
อักษรขอมไทย เช่น “วรรณทสุส” “ปณทุกมุพลา”
“จณทุพาพิมิคเยน” “ปฏิมณทุติดา” ฯลฯ ส่วนคำแปลร้อย
ซึ่งเขียนด้วยอักษรไทย ไม่พบการใช้ตัว ท เพราะผู้แต่ง
แปลคำที่มีตัว ท เป็นภาษาไทย มิได้นำมาใช้ในลักษณะ
คำยืม เช่น “วรรณทสุส ทุกนททรัพย์เลิศล้ำ”
“ปณทุกมุพลา ลางเลื่อมโลมมีแสงกำพลสรตะ”
“จณทุพาพิมิคเยน กลววมฤคพาลพาห” “จตุตีสสคตา
ปฏิมณทุติดา ก็ประดับด้วยพระคาถาอันมีร้อยสามสิบสี่”
 ฯลฯ ทำให้ไม่ปรากฏการใช้รูปคำเดิม จึงไม่มีความจำเป็น

ต้องประดิษฐ์ตัว ๗ ขึ้นใช้ เหตุดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า
ในสมัยอยุธยายังไม่ปรากฏตัว ๗

พยัญชนะ ๗ (๑๖) ที่พบเป็นอักษรไทยย่อใน
สมุดไทยนี้ ปรากฏครั้งแรกในคำว่า *กุมภกัณหาสูตร* และ
มีคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น

	(กุมภกัณหาสูตร)
	(ภัณฑรหัตตดิณทร)
	(กรัณท)
	(มณฑล)
	(โกณฑัญญ)
	(มุนทก)
	(บัณฑิตกัมพล)
	(สัตตบริภักท)

พยัญชนะ ฮ (๑)

พยัญชนะ ฮ ที่พบเป็นอักษรไทยย่อในสมุดไทย
นี้ ปรากฏใช้ ๓ คำ คำแรกคือ *พระฮาม* (พระฮาม)
และคำอื่น ๆ อีก ๒ คำ คือ *พระฮื่อ* (พยู่ฮื่อ)
และ *พระฮอม* (กระฮอม)

คำ “พระฮาม” และคำ “กระฮอม” เป็นภาษา
เขมร คำแรก หมายถึง รุ่งเช้า และคำที่สองหมายถึง
สีแดง ส่วนคำว่า “ฮื่อ” เป็นคำไทยที่เป็นคำเลียนเสียง
ธรรมชาติ รูปพยัญชนะที่ใช้เขียนแทนเสียง /ฮ/ ใน

ขณะนั้นมีเพียงรูปเดียวคือ ห หากใช้รูปพยัญชนะ ห
เขียนคำทั้งสามคำ เป็น “พระหาม” “กระหอม” และ “หื่อ”
จะอ่านออกเสียงเป็นเสียงจัตวา แต่คำว่า “พระฮาม”
และ “กระฮอม” ในภาษาเขมรออกเสียงว่า “เปรียะเฮียม”
และ “กรอฮอม” ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ส่วนคำว่า “ฮื่อ”
มีเสียงวรรณยุกต์สามัญ ดังนั้นจึงต้องสร้างรูปพยัญชนะ
ฮ ขึ้น เพื่อใช้เขียนคำเขมรที่ขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ
/ฮ/ และคำไทยที่ขึ้นต้นด้วยเสียงพยัญชนะ /ฮ/ ที่มีเสียง
วรรณยุกต์สามัญ

พยัญชนะไทยย่อ ฮ (๑) มีพื้นฐานเปลี่ยน
ไปเป็น ฮ ในสมัยรัตนโกสินทร์ดังนี้ (๑) (อิงอร
สุพันธุวิธ ๒๕๕๐ : ๓๐๒) ตัว ฮ แม้พบใช้ในสมัยต่อ
มาจนถึงปัจจุบันก็พบเป็นจำนวนน้อย โดยส่วนใหญ่เป็น
คำเลียนเสียงธรรมชาติและคำอุทาน เช่น ฮา ฮ้า ฮั๊ ฮั๊
ฮือฮา ฯลฯ

๑.๒ สระ สมุดไทยเรื่องนี้ พบสระจำนวน
๒๕ รูป เช่นที่เคยปรากฏมาก่อน คือ -ะ -า -ิ -ี -ึ -ุ
-ู -เ -แ -โ -เาะ -อ -เอ -เีย -เือ -ัว -ำ -ไ -ไ -เา ฤ ฤ
ฤ ฤ และไม่พบสระจำนวน ๗ รูป คือ -ะ -ะ -ะ
-อะ -เียะ -เือะ -ัวะ ทั้งนี้สระ -ะ และ -ะ เคยปรากฏ
ใช้มาแล้วในสมัยสุโขทัย ส่วนสระอื่น ๆ อีก ๕ รูป คือ
-ะ -อะ -เียะ -เือะ และ -ัวะ ยังไม่เคยปรากฏใช้
มาก่อน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยอยุธยาตอนต้น
และตอนกลาง ดังตารางรูปสระต่อไปนี้

เอะ	เา	เาะ	เาะ	เาะ
			-	
เาะ	เาะ	เาะ	เาะ	เาะ
-		-		
เาะ	เาะ	เาะ	เาะ	เาะ
	-		-	
-	เาะ	เาะ	เาะ	เาะ
		-		
เาะ	เาะ	เาะ	เาะ	เาะ
เาะ	เาะ	เาะ	เาะ	เาะ
เาะ	เาะ			

สระของอักษรไทยย่อทั้ง ๒๕ รูปข้างต้น ส่วนใหญ่มีรูปเหมือนเดิม มีเพียง ๒ รูปที่แตกต่างไปจากเดิม คือ สระ เาะ มีรูปดังนี้ สระอัว มีรูปดังนี้

สระ (เาะ)

สระเาะพบใช้ครั้งแรกในสมัยสุโขทัย ในจารึกหลักที่ ๑๐๒ จารึกบ้านนางคำเย็บ (พ.ศ. ๑๙๒๒) ในคำว่า “ไฟเาะะ” (อิงอร สุพันธ์วิธิ ๒๕๕๐ : ๔๔๑) และพบในสมัยอยุธยาตอนกลางในหนังสือออกพระวิสุทธิสุนทร จดหมายฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๒๓๑ ในคำว่า ปี่เาะะ () รูปสระทั้งสองสมัยมีรูป เาะ เช่นเดียวกัน ต่อมาสมัยอยุธยาตอนปลาย ไม่พบสระ เาะ ใช้ในอักษรธรรมดา แต่พบสระนี้ในอักษรไทยย่อ เป็นรูป รูปสระ -เาะ นี้ ถ้าออกเสียง ออ-เาะ ก็จะได้ตรงตามเสียง เาะ ชัดเจน สระนี้ต่อมาได้กลับมาใช้รูปเดิมคือ เาะ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

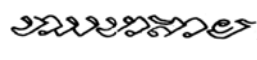
การใช้รูปสระ เาะ () ในสมุดไทยเรื่องนี้ พบว่าใช้รูปนี้อย่างสม่ำเสมอ ในคำต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

	โคลพะ	โคพะละ	(หน้าต้น ๑๓ บรรทัดที่ ๒)
	ฌพะ	ฌพะละ	(หน้าต้น ๑๓ บรรทัดที่ ๒)
	ไพรอะสนอะ	ไพเราะเสนาะ	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๖)
	อนุครอะห	อนุเคราะห์	(หน้าต้น ๒๔ บรรทัดที่ ๓)
	หอะ	เหอะ	(หน้าต้น ๗๒ บรรทัดที่ ๔)
	ยอะเย้อย	เยาะเย้ย	(หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๒)

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการใช้รูปสระ เาะ () เช่นนี้ สอดคล้องกับรูปสระ เาะ () ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่พระองค์มีพระราชดำริประดิษฐ์รูปแบบใหม่ขึ้นใช้เขียนหนังสือไทย เช่น **จำพะ** จำเพาะ

สระ (-ว)

สระ ัว พบใช้ครั้งแรกในสมัยสุโขทัยในจารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง มีรูปดังนี้ (-ว) คำแรกที่พบคือคำว่า **ขัว** (หัว) ต่อมาเมื่อมีรูปไม้หันอากาศใช้ในช่วง พ.ศ. ๑๙๐๒-๑๙๐๔ ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลิไทย จึงปรากฏรูป -ัว และ -ว เมื่อมีตัวสะกด และใช้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนสระ ัว ของอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบใช้รูปที่แตกต่างกับที่ใช้ในอักษรธรรมตามดังกล่าว คือ ประกอบด้วยรูป ัว เป็น ถ้าอ่าน อุ+ว ก็จะได้ตรงตามเสียง อัว สมุดไทยเรื่องนี้พบใช้รูปสระ อัว อย่างสม่ำเสมอ ดังตัวอย่าง

	ดัว	ดัว	หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๑
	หงหลาย	หังหลาย	หน้าปลาย ๔๙ บรรทัดที่ ๔
	นันน	นััน	หน้าปลาย ๘๘ บรรทัดที่ ๒
	นับพัน	นัับพัน	หน้าต้น ๔๘ บรรทัดที่ ๔

สระ -ว รูปนี้ปรากฏใช้เฉพาะในสมุดไทยเล่มนี้เท่านั้น รูปสระเช่นนี้ไม่พบในเอกสารโบราณอื่น ๆ

๑.๓ วรรณยุกต์ อักษรไทยย่อในสมุดไทยเล่มนี้ ปรากฏใช้วรรณยุกต์ ๒ รูปเช่นเดียวกับที่ปรากฏใช้มาแต่สมัยสุโขทัย คือ ไม้เอก (/) และไม้โท (ˊ) ไม่พบไม้ตรี (¨) และไม้จัตวา (ˇ) ทั้งนี้อักษรแบบธรรมดาก็ไม่พบวรรณยุกต์ ๒ รูปนี้เช่นเดียวกัน วิจารณ์ อยู่เย็น (๒๕๕๑ : ๔๖-๔๗) ได้ศึกษาการใช้ไม้ตรีและไม้จัตวา พบว่ารูปวรรณยุกต์จัตวาปรากฏครั้งแรกในสมัยธนบุรีในคำว่า “หมือ” (ชื่ออุปราชาเมือง กวางตุ้ง) ในนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน (นิราศกวางตุ้ง) พ.ศ. ๒๓๒๔ ส่วนรูปวรรณยุกต์ตรีปรากฏครั้งแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นในคำว่า “น้ำก๊ก” (พระเจ้าน้ำก๊ก) ในหนังสือพระยามหาโยธาถึงอุบาคของผู้หลาน ว่าด้วยการส่วนตัวและเบ็ดเตล็ด จ.ศ. ๑๑๖๕ (พ.ศ. ๒๓๔๖)

๑.๔ เครื่องหมายและการใช้เครื่องหมาย เอกสารโบราณทั่วไป พบใช้เครื่องหมาย ๒ ประเภท คือ เครื่องหมายแทนสระและเครื่องหมายประกอบการเขียนเช่นเดียวกับอักษรแบบธรรมดา

เครื่องหมายแทนสระ เครื่องหมายแทนสระที่พบตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยา มี ๕ รูป คือ เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) เครื่องหมายไม้หันอากาศ (˘) และเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (¨)

เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) และเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) ใช้กำกับคำเพื่อให้ออกเสียงสระแต่ละเสียง กล่าวคือ เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) กำกับคำให้ออกเสียง อะ เครื่องหมายฟันหนู (-) กำกับคำให้ออกเสียง ออ หรือ เออ เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) กำกับคำให้ออกเสียง โอะ ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลาย เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) และเครื่องหมายฟันหนู (-) พบใช้ปะปนกันไม่แน่นอน ส่วนเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) พบใช้กำกับคำที่ใช้สระโอะลดรูปค่อนข้างสม่ำเสมอ การใช้เครื่องหมาย (¨) พบใช้ครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางในคำว่า “กั”

เครื่องหมายแทนสระทั้ง ๕ รูปนี้ ปรากฏใช้มากในสมัยอยุธยาตอนกลาง เมื่อถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้เครื่องหมายฝนทอง (ˊ) เครื่องหมายฟันหนู (-) และเครื่องหมายนิคหิต (ˆ) ในเอกสารโบราณลดลงอย่างมาก อาจเป็นเพราะในสมัยต่อ ๆ มา พบใช้กำกับเสียงสระปะปนกัน การใช้เครื่องหมายดังกล่าวจึงหมดความจำเป็น ทั้งนี้เมื่อมาถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ก็พบว่า ในเอกสารโบราณพบเครื่องหมายแทนสระดังกล่าว น้อยมาก เช่น ใน “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งบันทึกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

เครื่องหมายประกอบการเขียน ในสมัยอยุธยาพบใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนดังนี้ เครื่องหมายไม้ยมก (๓) เครื่องหมายฟองมัน (๑) เครื่องหมายปีกกา ({) เครื่องหมายตีนครุ (-/) เครื่องหมายอังคั่น (7) เครื่องหมายอังคั่นคู่ (77) และเครื่องหมายโคมุตร (๕๗)

สมุดไทยเรื่องนันทโศกนันทสูตรคำหลวงซึ่งบันทึกด้วยอักษรไทยย่อ พบใช้เครื่องหมาย ๒ ประเภท คือ เครื่องหมายประกอบคำและเครื่องหมายประกอบการเขียน ดังนี้

๑.๔.๑ เครื่องหมายที่ใช้ประกอบคำ แบ่งเป็น

๑.๔.๑.๑ เครื่องหมายแทนสระ พบใช้ ๓ รูป คือ เครื่องหมายไม้หันอากาศ (˘) เครื่องหมายนิคหิต (ˆ) และเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (¨)

๑.๔.๑.๒ เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ พบใช้ ๑ รูป คือ เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣)

๑.๔.๑.๑ เครื่องหมายแทนสระ

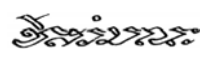
๑) เครื่องหมายไม้หันอากาศ (̣) เครื่องหมายนี้พบใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชยังไม่มีไม้หันอากาศใช้ คำที่ประสมสระอะ และมีตัวสะกด จะเขียนตัวสะกดนั้นสองตัวติดกัน เช่น ๙๙๙๙ (ตระพัง), ๙๙๙๙ (มัก) ต่อมาในสมัยพระมหารัชมาราชาที่ ๑ ลิไทย จึงปรากฏรูปไม้หันอากาศ เช่น (̣) และใช้ต่อมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย และปรากฏใช้ในอักษรไทยย่อ ในสมุดไทยเรื่องนี้ด้วย แม้จะมีไม้หันอากาศใช้แล้วก็ยังปรากฏคำที่ใช้พยัญชนะตัวสะกดสองตัวอยู่ ดังตัวอย่าง

๙๙๙๙	ดั่ง	ดั่ง	หน้าปลาย ๓๒ บรรทัดที่ ๑
๙๙๙๙๙๙	ทงหลาย	ทังหลาย	หน้าปลาย ๔๙ บรรทัดที่ ๔
๙๙๙๙	นัณ	นัณ	หน้าปลาย ๘๘ บรรทัดที่ ๒
๙๙๙๙๙๙	นับพัน	นับพัน	หน้าต้น ๔๘ บรรทัดที่ ๔

๒) เครื่องหมายนิคหิต (̣) เครื่องหมายนิคหิตพบใช้มาตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราช โดยใช้แทนสระ (̣) เช่น ๙๙๙๙ (บำเรอ) และยังใช้แทน “ม” เช่น ๙๙๙๙ (กลม) ในสมัยอยุธยาตอนต้น และยังใช้แทนพยัญชนะ ม ในคำที่ประสมสระโอะ เช่นกัน เช่น ๙๙๙๙ สม(เด็จ)พระ (จารึกหลักที่ ๔๒ ด้าน ๑ บรรทัดที่ ๑๖) ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนกลาง พบใช้เครื่องหมายนี้เขียนกำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูป ในเอกสารโบราณในสมัยนั้นอย่างสม่ำเสมอ เช่น ๙๙๙๙ สมเด็จ (พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ) ๙๙๙๙ สมควร (หนังสือสัญญาไทย-ฝรั่งเศส) และในสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้เครื่องหมายนี้ กำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูปเช่นกัน เครื่องหมายแทนสระอื่น ๆ ที่ใช้ต่อเนื่องมาแต่เดิมนิยมใช้น้อยลง รวมทั้งเครื่องหมายนิคหิตด้วย และเครื่องหมายดังกล่าวก็มิได้ใช้กำกับเฉพาะสระโอะลดรูปหนึ่ง เริ่มใช้ปะปนกันแล้ว อย่างไรก็ตามเครื่องหมายนิคหิตยังคงใช้กำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูปเป็นส่วนใหญ่

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำที่ประสมด้วยสระโอะลดรูป เท่านั้น ไม่ใช้กำกับสระอื่นเลย และพบว่าความถี่ในการใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำที่มีสระโอะลดรูปมีจำนวน น้อยลงมาก ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในเอกสารโบราณในสมัยอยุธยาตอนปลายเช่นกัน

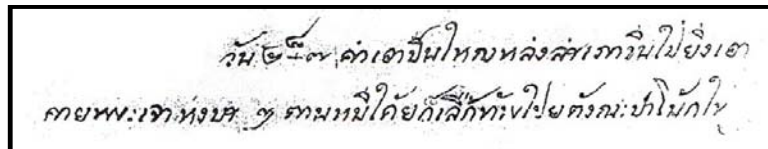
การใช้เครื่องหมายนิคหิต ในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้ในคำจำนวนไม่มากซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำภาษา บาลีสันสกฤตที่เกี่ยวกับศาสนาที่ได้ทรงประดิษฐ์คำขึ้นใช้โดยการสมาสคำบ้าง แผลงคำบ้าง ทำให้คำมีขนาดยาว และพบว่าใช้เครื่องหมายนิคหิตกำกับคำนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งเรื่อง ดังตัวอย่าง

	พรหมมา	พรหมา	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๒)
	กาลานุกรม	กาลานุกรม	(หน้าต้น ๖๔ บรรทัดที่ ๓)
	ชีสมณะ	ชีสมณะ	(หน้าต้น ๗๘ บรรทัดที่ ๖)
	อรหาคูณโณดดม	อรหาคูณโณดดม	(หน้าต้น ๗๗ บรรทัดที่ ๖)

ส่วนคำภาษาบาลีสันสกฤตทั่วไป รวมทั้งคำภาษาเขมร และคำไทย มักไม่ปรากฏใช้เครื่องหมาย
นิคหิตประกอบคำ ดังตัวอย่าง

	สมเด็จ	สมเด็จ	(หน้าต้น ๓ บรรทัดที่ ๔)
	ปลง	ปลง	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๔)
	ทรง	ทรง	(หน้าต้น ๒๘ บรรทัดที่ ๓)
	ทรงไชย	ทรงชัย	(หน้าต้น ๘๖ บรรทัดที่ ๒)

๓) เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยาตอนกลางในพงศาวดาร
กรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ พ.ศ. ๒๒๒๓ ในคำว่า ก็ (อิงอร สุพันธุ์วนิช ๒๕๒๗ : ๕๖๘) ดังข้อความว่า

“วัน ๕ + ๗ คำ เาเป็นใหญ่หลังสำเภาจีนไปยังเา
ดวยพระเจาหงษาฯ ตามหมีโดยก็เล็กทไปยตงณะป่าไม้ใหญ่”

(พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ ๒๕๔๙ : ๕๘-๖๐)

เครื่องหมายนี้ใช้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย โดยปรากฏใช้ในคำว่า ก็ และคำที่
ประสมด้วยสระเอ และมีพยัญชนะสะกด จ เช่น

ก	ก็	ก็	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
เห็นช่า	เห็นช่า	เห็นช่า	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
สมเด็จ	สมเด็จ	สมเด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
สมเด็จ	เสร็จ	เสร็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่ามีเครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) กำกับพยัญชนะสะกด จ ด้วย อย่างไรก็ตาม คำที่ประกอบกับสระเอ และมีพยัญชนะสะกด จ บางคำ ไม่ปรากฏเครื่องหมาย (̣) ก็มี เช่น

เสด็จ	เสด็จ	เสด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
สมเด็จ	สมเด็จ	สมเด็จ	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) กำกับบนพยัญชนะต้นของคำภาษาเขมรที่ประสมกับสระเอ โดยมีพยัญชนะสะกด จ และ ญ การใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) ที่กำกับบนพยัญชนะสะกด จ และ ญ นี้ ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าพยัญชนะดังกล่าวเป็นตัวสะกด เช่น

สมเด็จ	สมเด็จ	(หน้าต้น ๘ บรรทัดที่ ๖)
เสด็จ	เสด็จ	(หน้าต้น ๑๖ บรรทัดที่ ๓)
เผด็จ	เผด็จ	(หน้าต้น ๕๔ บรรทัดที่ ๖)
ผ่องเพ็ญ	ผ่องเพ็ญ	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๖)

ข. พบใช้เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) กำกับบนพยัญชนะต้นของคำไทยที่ประสมกับรูปสระเอ และมีพยัญชนะสะกดในมาตราตัวสะกดแม่ก กด กง กน และ เกวอ ดังนี้

เหล็ก	เหล็ก	(หน้าปลาย ๑๒ บรรทัดที่ ๑)
เจ็ด	เจ็ด	(หน้าต้น ๓๕ บรรทัดที่ ๓)
แข็งช่า	แข็งช่า	(หน้าต้น ๑๔ บรรทัดที่ ๕)
เย็น	เย็น	(หน้าปลาย ๘ บรรทัดที่ ๒)

การใช้เครื่องหมายไม่ได้คู่ (̣) ตามลักษณะทั้ง ๒ ข้อข้างต้นนี้ พบใช้เป็นครั้งแรกในอักษรไทยย่อเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้ และพบใช้ต่อมาในเอกสารโบราณสมัยอยุธยาตอนปลาย อย่างสม่ำเสมอ ดังในคำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง (พ.ศ. ๒๒๙๐) เช่น

เห็นช่า

เห็นช่า

(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

สมเด็จพระ

สมเด็จพระ

(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

เสด็จ

เสด็จ

(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

อย่างไรก็ดี การใช้เครื่องหมายไม่ได้คู่ (̣) ในลักษณะข้างต้นเริ่มลดความนิยมใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๑.๔.๑.๒ เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ

เครื่องหมายกำกับพยัญชนะ พบใช้ ๑ รูป คือ เครื่องหมายทณฑฆาต (̣) ใช้กำกับพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไม่ปรากฏใช้เครื่องหมายทณฑฆาตในระบบการเขียนของไทยมาก่อน จนกระทั่งถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบเครื่องหมายนี้ครั้งแรกในอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง มีรูปดังนี้ () แม้คนไทยใช้เครื่องหมายนี้มาถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา ๒๗๖ ปีแล้ว แต่รูปสัณฐานมิได้เปลี่ยนแปลงไปนัก ที่เปลี่ยนแปลงไปมากคือวิธีใช้ ในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้พบการใช้ที่แตกต่างกับในสมัยปัจจุบัน ในสมุดไทยเรื่องนี้พบว่าใช้เครื่องหมายทณฑฆาตกำกับตัวสะกด ซึ่งโดยมากเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤตที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศทรงตกแต่งคำให้ไพเราะงดงามด้วยการสมาสบ้าง การแผลงศัพท์บ้าง ทำให้คำมีขนาดยาวและอ่านยาก ด้วยสาเหตุดังกล่าว พระองค์จึงน่าจะทรงประดิษฐ์เครื่องหมายทณฑฆาต (̣) ขึ้นเพื่อใช้กำกับพยัญชนะตัวสะกดที่มีตัวตาม ทำให้อ่านคำบาลีสันสกฤตที่ประดิษฐ์ขึ้นได้ง่าย สะดวก และถูกต้องดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

มหาโมคคัลลานะ

มหาโมคคัลลานะ

(หน้าต้น ๑ บรรทัดที่ ๓)

มัจฉรรย

มัจฉรรย

(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๑)

โลกุตตรธรรม

โลกุตตรธรรม

(หน้าต้น ๓ บรรทัดที่ ๕)

สัพพัญญุตญาณ

สัพพัญญุตญาณ

(หน้าต้น ๑๖ บรรทัดที่ ๑)

วิปัสสนาญาณ

วิปัสสนาญาณ

(หน้าต้น ๕๕ บรรทัดที่ ๓)

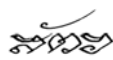

สัมมาทฤษฎี

สัมมาทฤษฎี

(หน้าต้น ๒๒ บรรทัดที่ ๕)

อย่างไรก็ตาม คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ไทยยืมมาใช้จนเป็นคำไทยแล้ว และเป็นคำขนาดสั้น มักไม่พบการใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) กำกับตัวสะกดที่มีตัวตาม เช่น

	สัตว	สัตว์	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๑)
---	------	-------	--------------------------

	องค์	องค์	(หน้าต้น ๑๙ บรรทัดที่ ๒)
---	------	------	--------------------------

	สงฆ์	สงฆ์	(หน้าต้น ๔๖ บรรทัดที่ ๔)
---	------	------	--------------------------

	อานนท	อานนท์	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๕)
---	-------	--------	--------------------------

	อรหันต	อรหันต์	(หน้าต้น ๗๔ บรรทัดที่ ๓)
---	--------	---------	--------------------------

รวมทั้งคำไทยและคำภาษาเขมรมักไม่พบการใช้เครื่องหมายนี้เช่นกัน เช่น

	ทังปวง	ทั้งปวง	(หน้าปลาย ๑๘ บรรทัดที่ ๖)
---	--------	---------	---------------------------

	อันดับ	อันดับ	(หน้าต้น ๔๕ บรรทัดที่ ๑)
--	--------	--------	--------------------------

	จุลเทว	จุลเทวา	(หน้าปลาย ๒๙ บรรทัดที่ ๔)
---	--------	---------	---------------------------

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีคำภาษาเขมรบ้างที่ใช้เครื่องหมายนี้กำกับ เช่นคำ อาจ ประดิษฐ์ และคำที่มีเครื่องหมายไม้ไต่คู้ (̣) บนพยัญชนะต้นของคำที่มีสระ เอ และมีตัวสะกด จ และ ญ ดังกล่าวแล้วในข้อ ๑ ข้างต้น เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) ที่ปรากฏในอักษรไทยย่อนี้ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรอาจจะทรงได้แบบอย่างมาจาก เครื่องหมายวิกรมในภาษาสันสกฤต ซึ่งใช้กำกับตัวอักษรเพื่อไม่ให้ออกเสียงเช่นกัน ดังปรากฏใช้ในจารึกอักษร มอญโบราณและอักษรขอมโบราณ ซึ่งเขียนเหนือพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด เช่น ในจารึกวัดโพธิ์ชัยเสนาราม พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ อักษรมอญโบราณ (𑜀) จารึกวัดภูบ้านหนองบัว พุทธศตวรรษที่ ๑๘ อักษรขอมโบราณ (𑜂) ทรงดัดแปลงโดยตัดหางของเครื่องหมายนี้ให้สูงขึ้น ดังนี้

การใช้เครื่องหมายทัณฑฆาตกำกับตัวสะกดพบใช้ต่อมาในเอกสารโบราณในปลายสมัยอยุธยาจนถึง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่พบคำที่สะกดด้วยพยัญชนะ จ เป็นส่วนใหญ่ เช่น

เครื่องหมายตาไก่หรือฟองมัน (๑)	ใช้ขึ้นต้นข้อความหรือบท
เครื่องหมายโคมุตร (๕๓๓)	} ใช้แสดงว่าจบเรื่องหรือจบประโยค
เครื่องหมายอังคั่นโคมุตร (๕๓๓)	
เครื่องหมายอังคั่น (7)	} ใช้คั่นข้อความบางตอนไม่ให้ปะปนกัน
เครื่องหมายอังคั่นคู่ (77)	
เครื่องหมายตีนครุ (-๗-)	ใช้เขียนวันเดือนปีทางจันทรคติ มาตราเงิน และ มาตราชั่งตวงวัด
เครื่องหมายไม้ยมก (๗)	ใช้เขียนคำที่ออกเสียงซ้ำกัน
เครื่องหมายปีกกา (7)	ใช้เขียนเพื่อแสดงว่าคำหรือข้อความที่อยู่คนละ บรรทัดเป็นกลุ่มเดียวกัน
เครื่องหมายละสุด (๘)	ใช้เขียนริมบรรทัดเพื่อจัดกรอบหน้าสมุดไทย

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง พบเครื่องหมายประกอบการเขียน ๔ ชนิด บางชนิดมีหลายรูป ดังนี้

๑. เครื่องหมายตาไก่หรือฟองมัน (๑) ใช้ขึ้นต้นข้อความใหม่มีหลายลักษณะ ดังนี้

๑.๑ ใช้เขียนขึ้นต้นข้อความใหม่ในตอนต้นเรื่องและใช้เขียนขึ้นต้นบทประพันธ์โคลงสี่สุภาพในตอนท้าย

๑.๒ ใช้ขึ้นต้นคาถาภาษาบาลีและขึ้นต้นบทแปลภาษาไทยที่มีขนาดยาวแต่ละบท ถ้าคาถาภาษาบาลีและบทแปลภาษาไทยมีขนาดสั้นจะใช้เครื่องหมายตาไก่ร่วมกัน

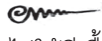
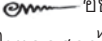
๒. เครื่องหมายโคมุตร (๕๓๓)

๓. เครื่องหมายอังคั่นโคมุตร (๗๓๓) มีรูปแตกต่างกันดังนี้

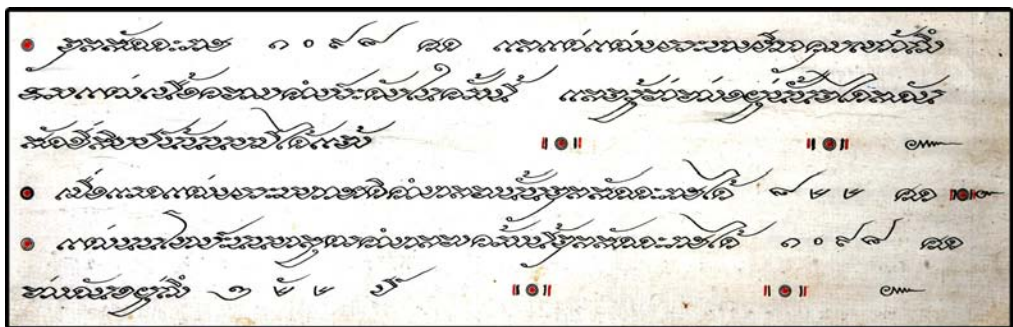
อังคั่นคู่ + โคมุตร 7๕๓๓

อังคั่นสาม + โคมุตร 77๕๓๓

๔. เครื่องหมายอังคั่นคู่ + ฟองมัน + อังคั่นคู่ ๗๗๑๑

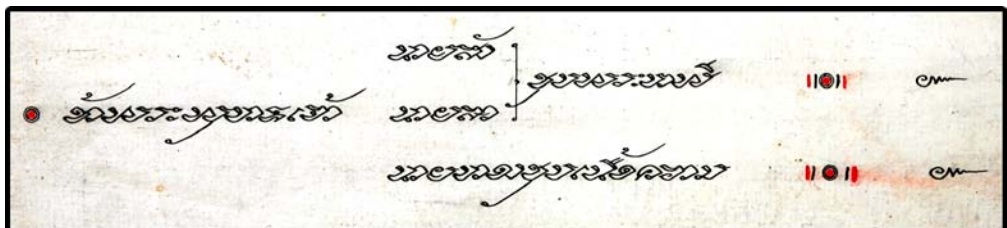
เครื่องหมายทั้ง ๔ ชนิด คือ   และ ดังกล่าว ใช้เขียนเสริมในบรรทัดที่มีตัวอักษรไม่เต็มบรรทัดเพื่อไม่ให้มีเนื้อที่ว่าง โดยเลือกนำเครื่องหมายต่าง ๆ ข้างต้น มาจัดวางมากน้อยตามแต่เนื้อที่และความเหมาะสมอย่างเป็นระเบียบสวยงาม บางบรรทัดมีเครื่องหมายชนิดเดียว บางบรรทัดนำเครื่องหมายชนิดต่าง ๆ มาประกอบกันตั้งแต่ ๑ ชนิดถึง ๓ ชนิด โดยมีเครื่องหมายโคมูตร อยู่ริมบรรทัดทำหน้าที่จัดกรอบหน้าของสมุดไทยให้สวยงามเช่นเดียวกับเครื่องหมายละสุต () ที่พบในเอกสารไทยโบราณอื่น ๆ

เครื่องหมายทั้ง ๔ ชนิดนี้พบในแผ่นแรกของหน้าต้นและตอนท้ายของหน้าปลายเท่านั้น ส่วนเนื้อเรื่องนั้นเขียนเต็มบรรทัดเป็นแนวสม่ำเสมอทุกหน้า ทั้งนี้หากบางบรรทัดอาจมีที่เหลือบ้างก็จะใช้เครื่องหมายดังกล่าวเสริมให้เต็มบรรทัด ดังตัวอย่าง

การใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนเสริมให้เต็มบรรทัดในตอนท้ายของหน้าปลาย

๕. เครื่องหมายปีกกา } ใช้เขียนเพื่อแสดงว่าคำหรือข้อความที่อยู่ต่างบรรทัดเป็นกลุ่มเดียวกัน และต้องอ่านต่อเนื่องกันโดยใช้ประโยคร่วมกัน ในสมุดไทย เรื่องนี้พบแห่งเดียวในตอนท้ายของหน้าปลาย เพื่อบอกชื่อผู้เขียนสมุดไทยเรื่องนี้ ดังข้อความว่า

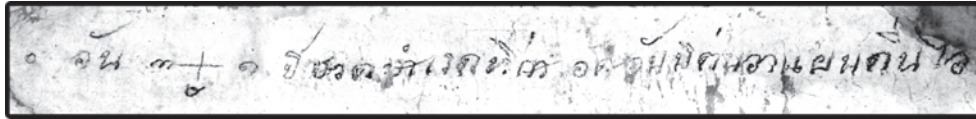
อ่านว่า

นายสัง } ขุบพระบารมี ||๑|| ◌
๑ ข้าพระพุทธเจ้า นายสา }
นายทองสุขเนื่อความ ||๑|| ◌

๖. เครื่องหมายตีนครุ — ในสมุดไทยเรื่องนี้พบใช้เครื่องหมายตีนครุ ๓ แห่ง ดังนี้

๖.๑ ใช้บอกวันเวลาทางจันทรคติ พบ ๒ แห่ง ดังนี้

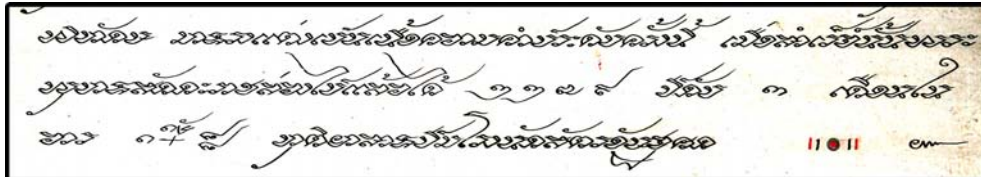
๖.๑.๑ ในบานแพนง หน้าต้น เพื่อบอกวันเวลา ดังข้อความว่า

๑ วัน ๓ + ๑ ปีชวดเข้าเรดที่ศกอัศจันมีต้นว่าแผ่นดินไหว...

ข้อความนี้ตรงกับวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก อัศจรรย์มีต้นว่าแผ่นดินไหว...

๖.๑.๒ ในหน้าปลาย ๘๘ ส่วนท้ายเรื่อง กล่าวถึงผู้แต่งและวันเวลาที่แต่ง ดังนี้

พิทักษ์ มารองแต่งเป็นเนื้อความคำประดับครั้งนี้ เมื่อสำเร็จนั้นพระ

พุทธศักราชล่วงไปแล้วได้ ๒๒๗๙ ปีกับ ๓ เดือนใน

วาร ๑ + ๘ พุทธศักราชปีมะโรงนักษัตรอัฐศก ||๑|| ๑

ข้อความนี้กล่าวว่า เรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวง เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เมื่อครั้งทรงผนวชและดำรงพระยศเป็นกรมขุนเสนาพิทักษ์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ (มีเดือน ๘ สองครั้ง) ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก

๖.๒ ใช้บอกมาตราซึ่งดวงวัด ดังตัวอย่าง

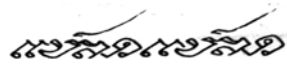
๑ พระสมุทนี้ซึ่งได้หนัก $\frac{๒๒}{๒๒} ๑$

ข้อความนี้ กล่าวถึงน้ำหนักของสมุดไทยเรื่องนี้ว่า หนัก ๒๒ ซึ่ง ๒ ตำลึง ๑ บาท ๒ สลึง

เครื่องหมายประกอบการเขียนในอักษรไทยในสมุดไทยเรื่อง นันโทปนันทสูตรคำหลวง ปรากฏใช้เช่นเดียวกันสมุดไทยอื่น ๆ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ที่ไม่ปรากฏใช้คือ เครื่องหมายละสุด (๘ หรือ :) ซึ่งใช้เขียนริมบรรทัดเพื่อจัดกรอบหน้าสมุดไทย แต่สมุดไทยเรื่องนี้ใช้เครื่องหมายโคมูตร (๐๓๓) เป็นเครื่องหมายจัดกรอบหน้าแทน ทั้งนี้ผู้เขียนประดิษฐ์ลายเส้นโค้งดงามเหมาะสมสอดคล้องกับลายเส้นอักษรไทยย่อ ส่วนเครื่องหมายอังคั่น (๓) และอังคั่นโคมูตร (๓๐๓) นั้น แม้ปรากฏใช้เช่นเดียวกับสมุดไทยอื่น ๆ ก็ตาม แต่ไม่ได้ใช้จับข้อความหรือคั่นข้อความในแต่ละบรรทัด สมุดไทยเรื่องนี้ใช้เขียนเสริมในบรรทัดที่มีตัวอักษรไม่เต็มบรรทัด โดยใช้ร่วมกับเครื่องหมายโคมูตรดังกล่าวแล้วข้างต้น

ส่วนเครื่องหมายอีกชนิดที่ไม่ปรากฏในอักษรไทยย่อในสมุดไทยเล่มนี้คือ เครื่องหมายไม้ยมก (๗) เครื่องหมายไม้ยมกใช้กำกับคำที่ออกเสียงซ้ำกัน สมุดไทยเล่มนี้ปรากฏคำที่ออกเสียงซ้ำกัน แต่ไม่พบว่าใช้เครื่องหมายนี้เหมือนเอกสารโบราณอื่นๆ โดยปรากฏใช้การเขียนคำนั้น ๆ ซ้ำกันสองครั้งเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย ซึ่งยังไม่มีเครื่องหมายนี้ใช้ เครื่องหมายไม้ยมกมีใช้ในสมัยอยุธยาตอนต้น ในจารึกหลักที่ ๔๔ จารึกวัดสองคืบ ๓ พ.ศ. ๑๙๗๖ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันโทพนันทศตรคำหลวง พบใช้คำซ้ำจำนวน ๖ คำ เช่น

แปลกแปลก

(หน้าปลาย ๑๐ บรรทัดที่ ๓)

กร่วมกร่วม

(หน้าปลาย ๓๐ บรรทัดที่ ๖)

พลันพลัน

(หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๑)

ไปไป

(หน้าปลาย ๕๐ บรรทัดที่ ๑)

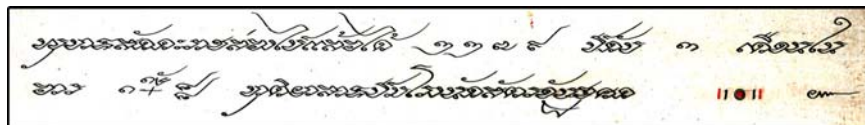
๑.๕ ตัวเลขไทยย่อและการใช้

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันโทพนันทศตรคำหลวง พบตัวเลขไทย ๙ ตัว ไม่พบ ๑ ตัว คือ เลข ๖ ดังนี้

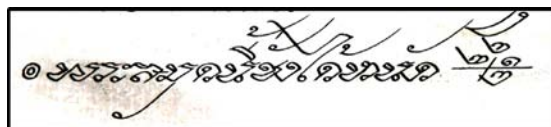
					-				๐
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐

ตัวเลขไทยย่อนั้น พบว่ามีการประดิษฐ์เส้นอักษรให้หักเหลี่ยมมุมอย่างงดงามเช่นเดียวกับตัวอักษรอื่น ๆ กล่าวคือ เส้นของตัวเลขจะเฉียงขนานรับกับพยัญชนะและสระ

การใช้ตัวเลข พบใช้ระบุเวลา วัน เดือน ศักราช จำนวน และน้ำหนัก ดังตัวอย่าง

ตัวเลขที่ใช้ระบุวัน เดือน และศักราชในสมุดไทยเรื่องนันโทพนันทศตรคำหลวง

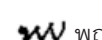
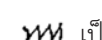

ตัวเลขที่ใช้ระบุน้ำหนักในสมุดไทยเรื่องนันโทพนันทศตรคำหลวง

๒. อักษรวิธีของอักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง

อักษรวิธีหรือระบบการเขียนอักษรไทยย่อโดยทั่วไปที่ปรากฏในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้คล้ายคลึงกับอักษรวิธีของอักษรไทยแบบธรรมดาที่พบในสมัยอยุธยา มีเป็นส่วนน้อยที่มีอักษรวิธีแตกต่างกัน ดังจะได้กล่าวรายละเอียดเป็น ๒ ประเด็น คือ การประกอบรูปคำและการสะกดคำ

๒.๑ การประกอบรูปคำ

๒.๑.๑ การเขียนพยัญชนะและสระ อักษรไทยย่อจะเขียนพยัญชนะและสระเป็นตัว ๆ ต่อเนื่องติดกันเกือบไม่มีช่องไฟระหว่างตัวอักษร เช่น (พจนพากย์) ไม่พบการเขียนพยัญชนะสองตัวเชื่อมต่อกันเป็นคำเดียวกัน อันเป็นลักษณะที่ปรากฏโดยทั่วไปในอักษรแบบธรรมดา เช่น คำว่า พระ เขียน พญา เขียน เป็นต้น

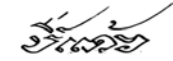
๒.๑.๒ การใช้พยัญชนะซ้อนแบบขอม สมุดไทยเรื่องนี้พบการใช้เชิง ญ ซ้อนตัว ซ ดังนี้ การใช้พยัญชนะซ้อน ซญ นี้พบใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เช่น และนิยมใช้มาถึงสมัยอยุธยา เช่น และพบใช้เช่นนี้มาจนถึงเมื่อมีการพิมพ์เกิดขึ้นแล้ว ก็ยังปรากฏใช้ในการพิมพ์ด้วย เช่น (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ ๒๕๕๑ : ๓๒๗)

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบคำที่ใช้พยัญชนะซ้อน ซญ ดังนี้

	สรรเพชญ	สรรเพชญ์	(หน้าต้น ๙๖ บรรทัดที่ ๒)
	พระศรีสรรพชญ	พระศรีสรรเพชญ์	(หน้าต้น ๑๕ บรรทัดที่ ๔)
	ปรีชญา	ปรีชญา	(หน้าต้น ๕๗ บรรทัดที่ ๖)

๒.๑.๓ การประกอบพยัญชนะกับสระ อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนี้ พบการประกอบพยัญชนะเชื่อมต่อกับสระ ๒ ลักษณะคือ

๑) พยัญชนะที่มีหางแยกจากตัวพยัญชนะ เช่นตัว ป และ ฝ เมื่อประกอบกับสระ -า -ิ และ -ี จะเขียนต่อเนื่องกับพยัญชนะ ดังตัวอย่าง

	ปีแก้ว	ปีแก้ว	(หน้าต้น ๒๓ บรรทัดที่ ๔)
	เพชรปาดิ	เพชรปาดิ	(หน้าต้น ๖๘ บรรทัดที่ ๓)
	เฝ้าฝาย	เฝ้าฝาย	(หน้าต้น ๕๙ บรรทัดที่ ๒)
	ฝิค้อน	ฝิค้อน	(หน้าปลาย ๑๐ บรรทัดที่ ๖)

๒) พยัญชนะที่มีหาง คือ ตัว ข ฃ ส ศ เมื่อประกอบกับสระ -า ส่วนหางจะอยู่ด้านข้าง โดยหาง ข จะอยู่ทับเส้นสระ -า ส่วน ส และ ศ หางจะอยู่ด้านข้างของพยัญชนะ ไม่เขียนเส้นตั้งขึ้นเช่นปกติ ดังตัวอย่าง

สุขเมรุราชา

สุขเมรุราชา

(หน้าต้น ๒๕ บรรทัดที่ ๕)

เบื่อง่าย

เบื่อง่าย

(หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๔)

สาษดา

ศาสดา

(หน้าต้น ๖๖ บรรทัดที่ ๕)

๓) พยัญชนะที่ไม่มีหาง พยัญชนะที่ไม่มีหางแต่ปลายเส้นอักษรของเส้นหลังลากขึ้นข้างบน เช่น น บ ป ผ พ ม ย เมื่อประกอบกับสระ -า -ิ -ี จะเขียนต่อเนื่องเป็นเส้นเดียวกัน เช่น

พายน

ภายใน

(หน้าปลาย ๔๖ บรรทัดที่ ๓)

บารมี

บารมี

(หน้าต้น ๕๘ บรรทัดที่ ๕)

คายพิศ

คายพิษ

(หน้าปลาย ๕๕ บรรทัดที่ ๔)

ส่วนพยัญชนะที่ไม่มีหางแต่ปลายเส้นอักษรของเส้นหลังลากลงข้างล่าง เช่น ก ค ง ต ท ร ล ว เมื่อประกอบกับสระ -า จะลากเส้นสระต่อจากตัวพยัญชนะ เช่น

สีลาอาศน

ศิลาอาสน์

(หน้าต้น ๖๘ บรรทัดที่ ๔)

วาท่าน

วาท่าน

(หน้าปลาย ๒๘ บรรทัดที่ ๑)

ถ้าหากประกอบกับสระ -ิ -ี -ุ จะเขียนสระติดกัน โดยปลายสระจะเขียนติดกับเส้นตัวอักษรหรือมุมขวาของตัวอักษร เช่น

วิมุตติ

วิมุตติ

(หน้าต้น ๖๑ บรรทัดที่ ๔)

ทิวาราตรี

ทิวาราตรี

(หน้าต้น ๒๙ บรรทัดที่ ๑)

๔) การใช้และการวางรูปสระและวรรณยุกต์ เมื่อประกอบรูปคำ อักษรไทยย่อมีการใช้และการวางรูปสระและวรรณยุกต์ในตำแหน่งที่ตรงกับอักษรวิธีในปัจจุบันอย่างเป็นระบบเดียวกัน ดังตัวอย่าง

	ด้วย	ด้วย	(หน้าต้น ๑๐ บรรทัดที่ ๒)
	เมื่อ	เมื่อ	(หน้าต้น ๑๘ บรรทัดที่ ๕)
	เครื่อง	เครื่อง	(หน้าต้น ๒๖ บรรทัดที่ ๒)

ส่วนอักษรไทยแบบธรรมดาในช่วงสมัยอยุธยา การใช้และวางรูปสระและวรรณยุกต์ไม่ตรงตามตำแหน่ง เช่นอักษรวิจิตรในปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

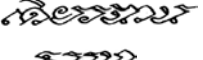
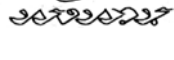
	ชายช้า	ชายช้า	(ตำราแผนคชลักษณ์)
	ที่นั่ง	ที่นั่ง	(ตำราแผนคชลักษณ์)
	ด้วย	ด้วย	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)
	ค่อยก้ม	ค่อยก้ม	(คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติฯ)

๒.๑.๔ การสะกดคำ การเขียนตัวสะกดการันต์ในเอกสารโบราณต่าง ๆ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการเขียนมักจะเขียนตามเสียงที่อ่านจะสะกดอย่างไรก็ได้ให้สื่อสารได้ตามต้องการ เอกสารโบราณในสมัยอยุธยา แม้ในหน้าเดียวกันเขียนคำคำเดียวกันก็สะกดแตกต่างกัน ดังเช่นในพระสมุดตำราแผนคชลักษณ์ สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๙๑) พบคำบางคำเขียนแตกต่างกันไปในการเล่นเดียวกันอย่างหลากหลาย ดังนี้

ใหญ่			
ลักษณะ			

ลักษณะดังกล่าวปรากฏสืบทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาเมื่อมีระบบการพิมพ์และการจัดทำพจนานุกรมของชาวต่างชาติขึ้นในสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ การสะกดคำจึงเริ่มมีระบบมากขึ้น

อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้ พบว่า เริ่มมีการสะกดคำที่เป็นระบบ ต่างกับเอกสารโบราณอื่น ๆ ในช่วงเดียวกัน คำส่วนใหญ่แม้เขียน ไม่เหมือนปัจจุบัน แต่ก็เขียนสะกดคำตรงกันตลอดทั้งเล่ม ดังตัวอย่างคำที่สะกดการันต์เหมือนกันตั้งแต่หน้าต้นถึงหน้าปลายซึ่งแตกต่างกับการเขียนคำในปัจจุบัน

	จำเรอญ	จำเรญ	(หน้าปลาย ๒๐ บรรทัดที่ ๖)
	เดียรฉาน	เดรัจฉาน	(หน้าต้น ๓๙ บรรทัดที่ ๕)
	ฐรรมา	ฐรรมา	(หน้าปลาย ๔ บรรทัดที่ ๔)
	ประเสอรรดิ	ประเสริฐ	(หน้าต้น ๔๓ บรรทัดที่ ๔)
	ปัญญา	ปัญญา	(หน้าต้น ๓๙ บรรทัดที่ ๓)
	พังพาน	พังพาน	(หน้าต้น ๘๑ บรรทัดที่ ๒)
	มฤจฉาทฤษฏี	มฤจฉาทฤษฏี	(หน้าต้น ๗๘ บรรทัดที่ ๕)

สมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวงนี้บันทึกด้วยอักษรไทยย่อที่มีพื้นฐานตัวอักษรที่งดงามที่สุด การพบพยัญชนะ ๓ และ ฮ ในสมุดไทยเรื่องนี้ทำให้อักษรไทยมีจำนวนครบ ๔๔ ตัวเป็นครั้งแรก และยังพบเครื่องหมายทศมาสเป็นครั้งแรกโดยใช้กำกับบนพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด ส่วนสระนั้นพบใช้เช่นเดียวกับรูปอักษรธรรมดา แต่สระเอาะและสระอวมีรูปแตกต่างไป นอกจากนี้ยังพบว่าอักษรวิธีไม่แตกต่างกับอักษรวิธีของอักษรไทยแบบธรรมดามากนัก แต่อักษรวิธีอักษรไทยย่อเริ่มมีระบบที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งการใช้และการวางตำแหน่งสระ การใช้และการวางตำแหน่งวรรณยุกต์ การสะกดคำ การใช้เครื่องหมาย ทำให้การบันทึกอักษรไทยย่อในเรื่องนี้มีแบบแผน ประณีตงดงามกว่าการบันทึกของสมุดไทยในยุคก่อน หรือแม้แต่ในยุคเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

กองแก้ววีระประจักษ์. (๒๕๓๗). “วิวัฒนาการของอักษรไทยและภาษาไทย.” ใน ภาษาและวรรณกรรม เลิศล้ำมรดกไทย, ๑๑-๑๘. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (๒๕๕๔). จากลายสือไทยสู่อักษรไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (๒๕๕๔). “อักษรไทยย่อ : อักษรไทยที่ถูกลืม.” วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร ๓๓ (๑) : ๗-๔๒.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐ. ๒๕๔๙. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิภาวรรณ อยู่เย็น. (๒๕๕๑). วิวัฒนาการการใช้รูปวรรณยุกต์ตรีและจัตวาในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษร ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิงอร สุพันธุ์วิช. (๒๕๕๐). วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ ๑๒๓.